

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 23 mars 2004

B 3184-03

KLAGANDE

Riksåklagaren

MOTPART

H N

Ombud: advokaten T S

SAKEN

Arbetsmiljöbrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätt, avd. 2, dom den 8 juli 2003 i mål B 3514-02

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom i själva saken dömer Högsta domstolen H N enligt 3 kap. 10 § brottsbalken för arbetsmiljöbrott till femtio (50) dagsböter å femhundra (500) kr.

Med ändring av hovrättens dom även i övriga frågor förordnar Högsta domstolen att H N skall betala en avgift om femhundra (500) kr till brottsofferfonden samt att han till staten skall betala kostnaderna för målsägandebiträde i tingsrätten med

tolvtusensjuhundraåttiotvå (12.782) kr och i hovrätten med niotusenfemhundranittio (9.590) kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, dömer H N för arbetsmiljöbrott till det av tingsrätten fastställda straffet.

H N har bestritt ändring.

DOMSKÄL

Arbetstagaren vid Forbo Forshagas parkettfabrik i Tibro M P klämde och skadade den 22 december 1999 sin ena hand vid rengöring av en limmaskin. Olyckan inträffade då hon med handen försökte slita loss sin tröja som drogs in i en roterande utmatningsvals. Olycksförloppet avbröts genom att en arbetskamrat nödstoppade maskinen. En annan olycka, med mindre allvarlig utgång, hade den 29 juli 1999 inträffat vid samma maskin under liknande omständigheter. H N var platschef vid fabriken, och frågan i målet är om han gjort sig skyldig till arbetsmiljöbrott.

Enligt 3 kap. 2 § första stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) skall arbetsgivaren vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall. Av 3 kap. 2 a § första stycket samma lag framgår att arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö. Arbetsgivaren skall utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds av detta.

Arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön bärs i första hand av den högste chefen, dvs. i ett aktiebolag normalt av dess verkställande direktör. Delegering kan dock ske. I förarbetena till arbetsmiljölagen har understrukits vikten av att det vid delegering klargörs vem som i olika avseenden bär ansvaret för att arbetsmiljölagsstiftningens bestämmelser följs (jfr prop. 1976/77:149 s. 373 f.). Det ligger i sakens natur att detta krav på tydlighet gör sig gällande med allt större styrka ju längre ned i beslutskedjan som delegering sker. Högsta domstolen har i domar den 5 februari 2004 i mål B 4471-02 och den 24 februari 2004 i mål B 2011-03 framhållit att följderna av en otydlig delegering är att ansvaret ligger kvar på den närmast högre nivån. Enligt domarna kan dock underställda befattningshavare ha ett visst ansvar för säkerheten på arbetsplatsen om det även utan uttrycklig delegering följer med deras arbetsuppgifter eller ställning (jfr även NJA 1991 s. 247 och 1993 s. 245).

Den första frågan i målet är vem som skall anses ha primärt burit arbetsgivarens arbetsmiljöansvar vid parkettfabriken i Tibro. H N har i Högsta domstolen bestritt att detta ansvar delegerats till honom från företagsledningen. Av utredningen i målet har framgått att ingen uttrycklig delegationsordning, vare sig muntlig eller skriftlig, har funnits i företaget. H N var såsom chef för fabriken direkt underställd Forbo Forshagas verkställande direktör. Denne var tillsammans med bolagets företagsledning i övrigt stationerad på bolagets huvudkontor i Göteborg. Med hänsyn till att H N självständigt ansvarade för den dagliga ledningen av arbetet vid parkettfabriken i Tibro och till att han var högste chefstjänsteman vid fabriken får en delegation av arbetsmiljöansvaret vid fabriken anses ha skett från företagsledningen till H N på grundval av dennes befattning.

Vid denna bedömning har H N gjort gällande att en generell delegation av arbetsmiljöansvaret vid parkettfabriken med en för honom befriande verkan har skett till den tekniske chefen vid parkettfabriken, L D.

L D var tillsammans med parkettfabrikens produktionschef och inköpschef närmast underställd H N. Innan H N blev platschef hade han själv varit produktionschef var vid han efterträtt L D, som då utsetts till teknisk chef. H N och L D har uppgivit att den senare även efter befattningsförändringen behöll de arbetsuppgifter rörande arbetsmiljösäkerhetsarbetet som han hade haft när han var produktionschef vid fabriken. I den mån en delegation av arbetsmiljöansvaret vid något tillfälle kan anses ha kommit till stånd med det innehåll H N gjort gällande, synes denna således ha kommit att ske till eller i vart fall utvecklats till att bli knuten till L Ds person snarare än till dennes ansvarsområde på grund av hans befattning såsom teknisk chef.

Av utredningen har emellertid också framgått att L D själv ansett att ansvaret för arbetsmiljön i vissa avseenden åvilade andra arbetsgivarföreträdare än honom själv, t.ex. arbetsledarna, vilka inte var underställda honom utan parkettfabrikens produktionschef. Sålunda har L D uppgett att hans ansvar såvitt avsåg maskinernas säkerhet var begränsat till överväganden och åtgärder i samband med inköp, installation och underhåll men att det inte var han utan arbetsledaren som ansvarade för säkerheten vid maskinerna såvitt avsåg den löpande produktionen och för att instruktioner lämnades till de anställda avseende vilka säkerhetsåtgärder som skulle iakttas. A L, som var chef för den avdelning där M P var verksam och arbetsledare för henne, har dock haft en annan uppfattning om denna ansvarsfördelning.

I avsaknad av någon uttrycklig skriftlig eller muntlig delegationsordning inom företaget måste det konstateras att det rått oklarhet om L D haft ett vidare ansvar

för arbetsgivarens arbetsmiljöuppgifter än han själv bekräftat. Av avgörande betydelse för frågan om en delegation med en för H N i detta mål befriande verkan ägt rum blir då om det i målet är klarlagt att det förelåg brister i arbetsmiljön som inte är att hänföra till sådana överväganden och åtgärder med avseende på inköp, installation och underhåll av arbetsmaskinerna för vilka det får anses framgå att L D bar ansvaret.

Av förloppet vid de båda olyckshändelserna måste anses framgå att den installation av nödstopp på ömse sidor av maskinen som vidtogs efter den första olyckan inte var ägnad att i tillräcklig utsträckning förebygga att en ny olycka inträffade. Åtgärden borde ha följts åtminstone av säkerhetsinstruktioner för rengöringsarbetet, såsom rörande klädsel eller om avlägsnande av den frilagda utmatningsvalsen innan rengöringen påbörjades. Utredningen ger vid handen att sådana säkerhetsinstruktioner inte efter den första olyckan hade framförts till arbetstagarna vare sig muntligen eller genom komplettering av de skriftliga föreskrifter om hur rengöringsarbetet skulle utföras som fanns anbringade på väggen intill maskinen. Huruvida lämnande av sådana instruktioner var en åtgärd som föll inom ramen för det till L D delegerade arbetsmiljöansvaret eller ankom på annan H N underställd befattningshavare kan inte bedömas på grundval av den inte närmare preciserade delegationsordning som gällde inom fabriken. Inte heller kan det sägas att utfärdande av sådana föreskrifter var en åtgärd som utan vidare föll på den ansvarige arbetsledaren. H N måste då själv bära ansvaret för denna brist i arbetsmiljön. Denna bedömning ger inte anledning att, som H N begärt, visa målet åter till hovrätten.

I målet är visat att H N efter semestern fick kännedom om olyckan den 29 juli 1999 och att han utan närmare undersökning förlitade sig på att L D eller annan vidtog de åtgärder som erfordrades. Eftersom H N underlät att se till att lämpliga säkerhetsåtgärder vidtogs för att förebygga nya olyckor, får han anses ha varit

oaktsam. Denna oaktsamhet har vållat M Ps kroppsskada varför H N skall fällas till ansvar för arbetsmiljöbrott.

I fråga om påföljd får tingsrättens bedömning godtas.

_____

_____

_____

I avgörandet har deltagit: justitieråden Munck, Regner, (skiljaktig), Dahllöf
(referent, skiljaktig), Nyström och Calissendorff
Föredragande revisionssekreterare: Melchior

HÖGSTA DOMSTOLEN

Bilaga till
PROTOKOLL
2004-03-03Mål nr
B 3184-03

Referenten, justitierådet Dahllöf, med vilken justitierådet Regner förenar sig, är av skiljaktig mening i själva saken och anför:

”En central fråga i målet är om H N som platschef för fabriken i Tibro haft ansvar för M Ps arbetsmiljö vid limspridningsmaskinen.

Arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön bärs i förste hand av högste chefen, dvs. i ett företag i allmänhet dess verkställande direktör. Delegering kan dock ske. I förarbetena till arbetsmiljölagen har understrukits vikten av att det vid delegering klargörs vem som i olika avseenden bär ansvaret för att arbetsmiljölagstiftningens bestämmelser följs (jfr prop. 1976/77:149 s. 373 f.). Vidare har framhållits att det för att ett uppdrag skall få betydelse i straffrättsligt hänseende förutsätts att med delegering av ett ansvar följer tillräckliga beslutsbefogenheter och att den till vilken delegering sker har behövlig erfarenhet och kunnande för uppgiften. Det har också understrukits att oklarheter i fråga om ansvarsfördelningen faller inom företagsledningens ansvar. Har emellertid rätt delegering med åtföljande beslutsbefogenheter skett kan enligt vad som uttalats motsvarande förpliktelser finnas för den som trätt i arbetsgivarens ställe. Vad gäller möjligheten att på förhand klart fastställa arbetsgivaransvarets placering har i valet mellan en fast placering där man bortser från omständigheterna i det speciella fallet respektive bestämmelser som ger tillfälle till ett rimligt spelrum med hänsyn till faktiskt begångna fel har det senare mera flexibla alternativet förordats i förarbetena till arbetsmiljölagen.

Högsta domstolen har i domar den 5 februari 2004 i mål B 4471-02 och den 24 februari 2004 i mål B 2011-03 konstaterat att följden av en otydlig delegering är att ansvaret ligger kvar på den närmast högre nivån samtidigt som underställda befattningshavare kan ha ett visst ansvar för säkerheten på arbetsplatsen om det även utan uttrycklig delegering följer med deras arbetsuppgifter eller ställning (jfr även NJA 1991 s. 247 och 1993 s. 245). På en fabrik måste i enlighet härmed en arbetsledare som i visst fall har den omedelbara tillsynen över vissa maskiner och de som arbetar vid dessa även utan uttrycklig delegering normalt anses ha ett ansvar för arbetsmiljön till den del denna är hänförlig under sådan tillsyn. Detta fritar emellertid inte högre befattningshavare från deras ansvar för arbetsmiljön.

H N har varit arbetsgivarens främste företrädare vid fabriken i Tibro men har hävdats att den tekniske chefen L D haft ansvaret för arbetsmiljön. I dennes arbetsuppgifter hade sedan år 1988 ingått att svara för de övergripande arbetsmiljöfrågorna vid fabriken och någon förändring i detta avseende skedde inte när H N anställdes som produktionschef 1997 och sedan blev platschef 1998. Enligt H N diskuterade han och L D vid ett tillfälle den inbördes arbetsfördelningen tillsammans med fabriken dåvarande platschef X X, som beslutade att L D skulle behålla bl.a. arbetsmiljöfrågorna och avlastas andra arbetsuppgifter.

L D, som bl.a. var ordförande i skyddskommittén och hade ett budgetansvar för arbetsmiljöfrågor, har bekräftat att han tog över arbetsmiljöansvaret på företaget i Tibro år 1988 och att han hade det alltså när olyckan inträffade i december 1999 samt att arbetsfördelningen mellan honom och H N var helt klar. Samtidigt fanns det enligt L D en uppdelning mellan honom och arbetsledarna som innebar att respektive arbetsledare tog över de dagliga arbetsmiljöfrågorna kring en maskin när den hade fasats in i löpande produktion. Denna uppgift om fördelning av

ansvaret för arbetsmiljöfrågorna mellan L D och arbetsledarna har motsagts av arbetsledaren vid den avdelning där den aktuella limspridningsmaskinen fanns.

Det har enligt vad som framkommit i målet inte skett någon uttrycklig delegering av arbetsmiljöfrågorna vare sig till H N eller till L D. Även utan en sådan delegering kan emellertid följa ett ansvar för säkerheten på en arbetsplats på grund av den anställdes ställning eller arbetsuppgifter. H N har som produktionschef och senare som platschef godtagit den arbetsfördelning som bekräftades av den tidigare platschefen, dvs. att L D skulle ha ett ansvar för de övergripande arbetsmiljöfrågorna vid fabriken. Ansvarsfördelningen mellan H N och L D har enligt dessa varit helt klar. Det har inte visats att H N varit medveten om att det skulle ha förelegat en oklar arbetsfördelning mellan L D och arbetsledarna i produktionen. Det är inte heller styrkt att L D skulle ha saknat befogenhet att fatta beslut om arbetsmiljöfrågor av det slag som är aktuella i målet. Han har vidare haft nog erfarenhet och kunnande för att ha arbetsmiljöansvaret. Inte heller i övrigt har framkommit någon omständighet som tyder på att H N som platschef bort utöva någon närmare kontroll av hur arbetsmiljöuppgifterna fullgjordes. H N måste med hänsyn till det anförda anses ha kunnat lita på att L D skulle ansvara för de i målet aktuella arbetsmiljöfrågorna.

Vid angivna förhållanden kan H N inte fällas till ansvar för arbetsmiljöbrott enligt 3 kap. 10 § brottsbalken. Inte heller när det gäller fråga om vållande till kroppsskada enligt 3 kap. 8 § samma balk föreligger förutsättningar för att fälla H N till ansvar.

Åtalet mot H N skall således ogillas.”